

Média a csillagászatban – csillagászat a médiában

A média életünk szerves része. Akarva-akaratlanul onnan tájékozódunk, onnan kapjuk a legkülönfélébb információkat, köztük sok hasznosat és még több haszontalant. Ne ítéljünk azonban elhamarkodottan: ami nekem haszontalan információ, más számára életbevágóan fontos lehet. Rádió, televízió, nyomtatott sajtótermékek, szóróanyagok, óriásplakátok, no és az ezerszer áldott és átkozott internet – hasznos és haszontalan információk valami egészen csodálatos keveréke. Mindez nagyjában-egészében leképezi mindazt, amit a Föld bolygó lakói tesznek, amiről azt gondolják, hogy fontos vagy lényegtelen, hasznos vagy haszontalan. Vagy mégsem?

Ne gondolja a kedves Olvasó, hogy rá nem hat a média. Dehogynem. Hiszen most is épp a magyar csillagászati média egyik orgánumát olvassa. És senki ne gondolja, hogy nem jut el hozzá a média salakja. Még akkor is eljut, ha nem hallgat rádiót, nem néz tévét, és soha életében nem vásárolt egyetlen bulvárlapot sem. Eljut az! Egy autóból kiszűrődő harsány reggeli műsor foszlánya, az óriás- és kevésbé óriásplakátok ármádiája, a különféle hirdetések többé-kevésbé azokat is eléri, akik netán hirdetésblokkolót használnak. Eljutnak hozzánk, még ha elfordított látást vagy elfordított hallást is alkalmaz a tapasztalt észlelő.

Korábban soha nem látott a pezsgés a médiában, és úgy tűnik, ez csak fokozódni fog – ha lenne időgépünk, bizonyára megdöbbenénk, milyenek lesznek a „médiafogyasztási szokások” 20–25 év múlva, vagyis hogy mit *kell* majd elfogyasztanunk akkor.

Mindez természetesen nem az ördög, hanem az ember műve. Senki se gondolja, hogy ez már a világ vége, innen nincs „lejjebb” – dehogynem. Ugyanakkor kár lenne a civilizáció végét jövedőlni, amint azt már évezredek óta tesszük, ha valami új, szokatlan, nehezen befogadható jelenséggel találkozunk. A világ változik.

Lehet kárhozotni a médiát mondjuk azért, mert alkalmasint gyakoribb beszédtema egy szappanopera a valóságban nem létező szereplőinek magánélete, mint a szomszéd család tragédiája. De valóban kizárólag a média tehet erről? Ötven évvel ezelőtt nem mi voltunk azok, akik a bűvös doboz csodájára jártunk? A szomszédba jártunk tévét nézni – néhány évig legalább valóban volt közöségformáló ereje a televíziónak. A bűvös doboz mégis csak tud valamit!

A Magyar Hírmondó, az első magyar nyelvű újság 1780-ban indult, és csak néhány száz előfizetője volt

Vajon miként jelenik meg kedvelt tudományágunk, a csillagászat a médiában? Miként jelennek meg azok, akik művelik: hivatásos csillagászok és amatőrök? Milyen a mi saját mediánk, mi az, amit el tudunk mondani magunkról a világnak? Tudunk-e hatni a társadalomra, át tudjuk-e adni a legfontosabb csillagászati ismereteket?

Az első magyar nyelvű folyóirat 1780-ban indult, és csak néhány évig létezett: 1788-ban megszűnt. Sok más mellett a csillagászat újdonságairól is hírt adott, az Uránusz felfedezéséről épp úgy, mint a magyarországi csillagászat történeteiről.

A Stella Csillagászati Egyesület negyedévi folyóirata 1926 és 1931 között jelent meg. Ez volt minden idők legszebb magyar csillagászati folyóirata. Címlapját Komáromi Kacz Endre tervezte

A Magyar Hírmondó megelőző évszázadokban – és még az azt követő évtizedekben is – a kalendáriumok töltötték be a hírlapok szerepét. Több ezres, több tízezres példányszámban jelentek meg, és a praktikus tanácsok között alkalmanként csillagászati tudnivalókat is olvashattak az olvasni tudók. És akkor még nem is beszéltünk a kalendáriumok legfőbb csillagászati üzenetéről, magáról a naptárról, amely csillagászati ismeretek nélkül aligha készíthető el. A Fazekas Mihály által szerkesztett Debreceni Magyar Kalendárium számos csillagászati ismeretterjesztő cikket közölt 1819 és 1828 között.

A reformkorban megjelent folyóiratok tudósításai például hallatlanul érdekeseke a

csillagászat története és társadalmi fogadtatása szempontjából. Ilyenek például az 1842-es napfogyatkozással foglalkozó híradások, melyeket olvasgatva sokszor tűnik úgy, hogy megállt az idő, bizonyos társadalmi jelenségek ugyanarra a rugóra járnak, mint évszázadokkal ezelőtt.

Ha „fellapozzuk” A csillagászat magyar nyelvű bibliográfiáját (csimabi.csillagaszat.hu), már pusztán a folyóiratok, újságok címei is megindítják képzeletünket (Tudományos Gyűjtemény, Athenaeum, Hasznos Mulatságok, Hazai 's Külföldi Tudósítások, Társalkodó stb.). A bibliográfiában szereplő hosszabb-rövidebb leírások is segítenek az eligazodásban, azonban ahhoz, hogy a régi idők híradásaiban elmélyedjünk, alapos és hosszasan könyvtározásra van szükség.

Szerencsére egyre több régi sajtóorgánium érhető el az interneten, ezek közé tartozik az 1854 óta megjelenő Vasárnapi Ujság, melynek lapszámait egészen 1921-ig olvashatjuk az OSZK honlapján. A Vasárnapi Ujságban számos csillagászati olvasmányt is böngészhetünk, és visszaképzeltethetjük magunkat abba a korbba, amikor ez a hetilap volt a vasárnapi olvasmány oly sok magyar családnál. Az 1869-ben indult Természettudományi Közlöny természetesen sokkal több, nemegyszer igen magas színvonalú híradással szolgál a kor csillagászatáról. A mai amatőr csillagász számára rendkívül érdekes, hogy milyen sok ritka jelenség (fogyatkozások, tűzgömbök, sarki fény) megfigyeléseiről olvashatunk a régi lapszámokban, melyek böngészése ma is örömteli időtöltés a csillagászat kedvelői számára. A Természettudományi Közlöny ma is megjelenik, Természet Világa címmel. (A Természettudományi Közlöny 1869–1900 között megjelent számai is elérhetők az OSZK honlapján.)

Jelen cikknek nem célja a magyarországi csillagászati folyóiratok áttekintése, akit a téma mélyebben érdekel, azoknak a Meteor 1988/4., 1989/2. és 2001/6. számában megjelent cikkeket ajánlom (a meteor.mcse.hu archívumában is olvashatók az említett lapszámok, pdf formátumban). Ami a nyomtatott periodikákat illeti, el lehet mondani,

hogy ma már csak mutatóban vannak ilyenek Magyarországon – ezek egyike a Meteor.

Pillantsunk be inkább a „korszerűbb” információhordozók világába! A századvég viharos gyorsaságú technikai fejlődésének egyik érdekes vívmánya volt a Telefonhírmondó. 1893 és 1943 között működött, fénykorában közel tízezer előfizetővel. A világ legelső „vezetékes rádiója” rövid híreket, felolvasásokat, zenei előadásokat, színházi közvetítéseket kínált előfizetőinek. Bizonyára érdekes lenne belehallgatni az 1910. májusi híradásaiba, melyekből az is kiderülne, mennyire foglalkoztatta a pestieket a Halley-üstökös földközelsége. Erre azonban sajnos nincs lehetőség.

A hazai értelmiség óriási örömmel üdvözölte a magyar nyelvű rádióadások 1925. december 1-jei indulását, hiszen sokan gondolták úgy, hogy a rádió a tudományos ismeretterjesztés hatékony eszköze is lehet. Valóban, a Magyar Rádió – akkori teljes nevén: Magyar Telefonhírmondó és Rádió Részvénytársaság – mindenkor ügyelt arra, hogy a tudomány világa is helyet kapjon műsoraiban, habár ezen a téren az utóbbi években határozott visszalépés érzékelhető. A napi hírekben természetesen rendszeresen szerepelnek a csillagászat és az űrkutatás hírei, és a magyar kutatók is rendszeresen megszólalnak a rádióban – mi több, a rádiókban, hiszen már évtizedek óta nem csak a Magyar Rádió adásait hallgathatjuk. Az újdonságokkal kapcsolatos nyilatkozatokon kívül portréműsorok, mélyebb interjúk is készülnek hazai csillagászokkal, de gyakoriak a sokszor egészen felszínes, telefonos interjúk is. Legutóbb 2009-ben, a Csillagászat Nemzetközi Évében ugrott meg jelentősen a magyarországi csillagászatot bemutató műsorok száma, és talán idén, a Fény Nemzetközi Évében is tapasztalhatunk valami hasonlót.

Régebben vetélkedők, kvízműsorok is gyakran színesítették a rádió műsorát, ma már ilyenek csak a televíziókban találhatók meg, és ma már nagyon ritkán hallani felolvasásokat, rádióelőadásokat. A hatvanas, hetvenes években számos űrkutatási, csil-

lagászati témájú vetélkedőt is lebonyolított a Magyar Rádió, az egyik ilyen vetélkedőn például sikeresen szerepelt az ifjú Charles Simonyi.

A fiatal, pályakezdő Kulin György már a harmincas években tartott felolvasásokat, 1937. április 29-én például a kisbolygók felfedezéséről, augusztus 8-án pedig a hullócsillagokról. Azt is tudjuk, hogy a Budapest I. hullámhosszán adásba került 25–25 perces előadások tiszteletdíja 40 pengő volt.

Szabó Gyula a Magyar Rádió tudósítójának nyilatkozik a magyar amatőr csillagászok első, Szentendrén tartott találkozásán (1963)

Milyen lehetett egy ismeretterjesztő gyermekműsor a harmincas évek végén? Ezt Kilián Zoltán bácsi sokat tudó könyve őrizte meg számunkra. „Engem, meg azokat a gyerekeket, akikkel ebben a könyvben beszélgetek, igen jól ismertek mind a rádióból. [...] Csakhogy épp a leveleitekben írtatok: a hang hamar elszáll s ti úgy szeretnétek előadásainkat leírni vagy többször is újra meg újra hallani, mert bizony a sok érdekes beszélgetés csak így ragad meg a fejetekben.” Kilián Zoltán könyvében a gyerekek számára készült műsorokat önti írásos formába. A műsorban közreműködő gyerekek – egyebek mellett – ellátogatnak a svábhegyi csillagvizsgáló intézetbe, ahol megismerkednek a magyar csillagászat múltjával, felkeresik a csillagászati múzeumot, majd az igazgató távcsöves bemutatót tart nekik a nagy kupolában. Milyen kár, hogy minderről valószínűleg nem maradt fenn hangfelvétel!

A Magyar Világhíradó 1934 márciusában készült 525. számában a budai Toldy Ferenc Főreálgimnáziumban 1867-ben megkezdődött déllövést mutatja be.

„Az intézet fizikatanára megállapítja, hogy a szertár csillagászati órája mennyit mutat a nap delelésekor. Ezután a passzázs-készülék segítségével számítja ki a pontos közép-európai délidőt, melyet mozsárlövessel jeleznek.”

Az itt látható képen egy férfi az iskolai passzázsátvácsovél végez megfigyelést

Kulin György (fehér köpenyben) és Lassovszky Károly igazgató a svábhegyi csillagvizsgáló könyvtárában. A felvétel egy 1938-ban készült oktatófilmből való

Úgy tűnik, a rádió műfaja manapság visszatorzulóban van. Ennek ugyan ellene mond az a tény, hogy itt, a fővárosban rádióállomások tucatjait lehet hallgatni, ám összességében a rádiózás jelentősége csökken, egyes felmérések szerint a fiatalok alig hallgatnak rádiót – ez is előre vetíti a „médiafogyasztási szokások” további átalakulását.

A televízió előtti évtizedekben a film volt a mozgóképes műfaj. Az idősebbek még emlékeznek a mozikban a filmek előtt vetített filmhíradókra. A hetente készített összeállításokat 1913 és 1991 között vetítették a

magyar mozikban. Az 1914 és 1949 között készült filmhíradók (Magyar Világhíradó) a filmhíradokonline.hu oldalon érhetők el, és várható, hogy az archívum tovább bővül.

Érdekes csillagászati vonatkozású híradás a Toldy Gimnázium egykori déllövését bemutató tudósítás. Az 1934-ben készült filmhíradó-részlet szerint „a II. kerületi Toldy Ferenc reáliskola erkélyéről több mint hatvan esztendő óta minden délben lövéssel jelzik a pontos közép-európai időt”. Érdekes kortörténeti emlék ez a déllövés, Ponori Thewrewk Aurél visszaemlékezése szerint – aki akkoriban a Fő utca környékén lakott – valóban a budai hétköznapok része volt a delente eldőrdülő ágyúcska.

Az évtizedek során számos csillagászati oktató- és népszerűsítő film is készült – ki gondolná, hogy még a változócsillagok fotometriájáról is? Ezek 16 mm-es kópiáját gyakorta vetítették tudománynépszerűsítő előadások kiegészítéseként. Érdekes kordokumentum a Svábhegyi Csillagvizsgálóról 1938-ban készült oktatófilm, amelyet a Vallás- és Közoktatási Minisztérium megbízásából készítettek.

Külön fejezetet érdemelnének az oktató és ismeretterjesztő céllal készített diafilmek. Már a század legelején diafelvételek tizezeit kínálta az Uránia Szemléltető Taneszközök Gyára, és a diavetítés „műfaja” az ötvenes, hatvanas években is népszerű maradt, és itt nem csupán gyermekkorunk mesefilmjeire kell gondolnunk. Ismeretterjesztő diafilmek készítésében például Bartha Lajos és Ponori Thewrewk Aurél is közreműködött.

A rendszeres televíziós adások 1957-es beindulásával új korszak kezdődött a csillagászati ismeretterjesztésben is. Amint említettem, eleinte, amikor még kevés készülék működött az országban, a televíziónak még közösségépítő hatása volt annyiban, hogy érdekesebb műsorok megtekintésére kisebb-nagyobb társaságok gyűltek össze a szomszédságból. Így volt ez nagyjából a hatvanas évek közepéig. (Az évtized végén már másfél millió készülék volt használatban.) A Magyar Televízió egyidős az úrkorszakkal, és természetesen rendszeresen ismertette a korszak

tudományos eredményeit és az úrverseny fordulatait. Az ismeretterjesztés jegyében indította útjára Delta című tudományos híradóját, amely jó ideig az MTV legnépszerűbb műsorszámai közé tartozott.

Almár Iván a Delta című tudományos híradóban a Hold meghódításának lehetőségeiről beszél (1964)

A Delta 45 éves fennállása alkalmából rendezett vetélkedőn 2009-ben az egykori Polaris-szakkörös Rieth Anna és családja első helyezést ért el. Sajnos a Delta már nem létezik, holott nagy szükség lenne egy olyan ismeretterjesztő műsorra, amely rendszeresen bemutatja a hazai tudományos eredményeket is.

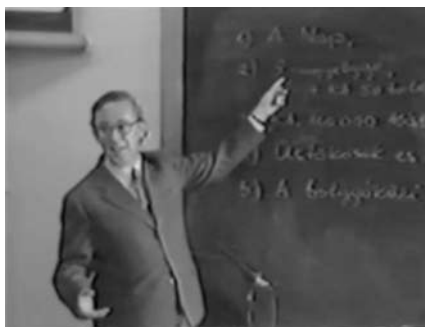
Öveges Józsefről is készített a www.demotivalo.com képet szellemes aláírással. Nyilvánvaló képtelenség, hogy Öveges

Józsefek tanítanak minden osztályban fizikát, hiszen ilyen tanár jó, ha egy születik évszázadonként. Ami igazán demotiváló, az az, hogy jóval kevesebb fizikatanár végez évente, mint amennyire szükség lenne a közoktatásban.

Ma már nem annyira vonzó ez a pálya

A Magyar Televízió jóvoltából olyan tudósokat, tanárokat is megismerhetett az ország, akik kiválóan kommunikáltak, és valóban hozzájárultak tudományáguk népszerűsítéséhez. Közülük is első helyen említendő Öveges József, akinek rádiós és különösen televíziós műsorai elsősorban a fiatalokkal szerették meg a fizikát. Elbűvölő személyisége ma is elvárásolja a nézőt, holott fizikai kísérleteket bemutató műsorai immár öt évtizede készültek.

Ebben az időszakban, a hatvanas évek legvégén készült Kulin György kétrészes dokumentumfilmje, a *Hobbym: a csillagos ég*. Kulin ekkor már igen ismert személy volt, mondhatni, az első magyar csillagász médiasztár, akit gyakran megszólaltatott a televízió és a rádió. (Láthattuk, hogy rádiós ismertsége a harmincas évekre nyúlik vissza.) Ez a kétszer huszonöt perces film mára kultuszfilmmé vált, és akkor, amikor vetítették, óriási hatása volt mozgalmunk fejlődésére. 1969-et követően hat éven át évente 1500-an kérték felvételüket a Csillagászat Baráti Körébe. (A legendás film megtalálható a Youtube-on.) Hasonlóan felfokozott érdeklődés csak egy évtizeddel később, Farkas Bertalan 1980-as űrrepülését követően volt tapasztalható, bár akkor természetesen elsősorban az űrkutatás eredményei vonzották a közfigyelmet.

Marik Miklós a Naprendszerrel tart előadást 1986-ban egy tábla és néhány dia segítségével. A Tatabányai Városi Televízió felvétele (a nyolcvanas években már egyre több település hozta létre saját televízióját). A felvétel megtalálható a Youtube-on, „Marik Miklós emlékére” címmel

Az évtizedek során természetesen sokat változtak a technikai lehetőségek, nagyon sokat változtak az információs csatornák. Manapság képi információk valóságos zuhata ér bennünket nap mint nap. Negyvenötven évvel ezelőtt – habár már a televíziózás szerves részét képezte életünknek – még alig-alig láttunk színes felvételeket az akkori csillagászati-űrkutatói újdonságokról.

Ami az információhoz való hozzáférést illeti, ma minden korábbinál könnyebb dolgunk van. Rendkívül színes, harsány és sokrétű világban élünk. (Tartok tőle, hogy ugyanígy panaszkodtunk a hatvanas években a felfokozott információáramlásról, de így lehetett ez 100, 150, 200 évvel ezelőtt is...)

A televízió még mindig rendkívül meghatározó a mindennapokban. Épp ezért szomorú, hogy – úgy tűnik – sokkal kevesebb tudományos ismeretterjesztő műsört láthatunk a közszolgálati televízióban, mint öt-tíz évvel ezelőtt. Idestova két évtizede, hogy megjelentek a nagy tudományos ismeretterjesztő csatornák, amelyek eleinte üdítő újdonságnak számítottak, manapság azonban egyre inkább rájövünk arra, hogy ezek ugyanolyan kereskedelmi tévék, mint bármelyik másik, a színvonal egyre zuhan, sokszor nem alkalmaznak szakmai lektort, és fájdalmasan hiányoznak a magyar vonatkozású filmek, információk. (Mi több, be-becsúszik egy-egy

Szakemberek a stúdióban, az 1975-ös Szozjusz-Apollo-űrrepülés alkalmából: Abonyi Iván, Almár Iván, Echter Tibor, Ferencz Csaba, Horváth András, Kőhát Attila, Ipper Pál (műsorvezető). Rádió és Televízió Újság, Fortepan

ufológiai, szellemidézős, ezoterikus dokumentumfilm is.)

A közszolgálati televízió ma már szinte úgy viselkedik, mint egy kereskedelmi csatorna, ahol csak a rendkívüli, csak a szenzációs érdekes. A hatalmas étvágyú hírműsorok nyilvánvalóan nem az esedékes törpenóva-maximumok vízállásjelentés jellegű felolvasására kíváncsiak, hanem napjaink „sláger témáira”. A bolygót kihálalással fenyegető földszűrő kisbolygóra (még ha tizenöt-szörös Hold-távolságban is húz el mellettünk); a teljes kommunikációs hálózatot és az összes műholdat megbénító napkitörésre (az utóbbi száz év legbágyadtabb naptevékenységi maximumában); az újabb Föld típusú exobolygóra – talán ezek a témák érdeklik leginkább a médiát. Ehhez jönnek még a viszonylag ritka, de bárki számára látható csillagászati jelenségek (fogyatkozások, meteorrajok, fényesebb üstökösök), melyekre nyilvánvalóan érdemes felhívni a nagyközönség figyelmét, és egyben jó lehetőséget adnak különféle bemutatókra is.

Úgy gondolom, hogy sem a hazai csillagászat, sem az amatőr csillagászat nem szállíthat folyamatosan szenzációszámba menő eredményeket (nem is ez a feladata), márpedig manapság ez kell a médiának.

Természetesen mostanában is születnek igényesebb portréműsorok, amelyek meg-

Ponori Thewrewk Aurél Kulín Györgyre emlékezik az Uránia Csillagvizsgálóban, a 2003-ban forgatott Az égbolt apostola című dokumentumfilmben. A film készítője, a csillagász végzettségű Orha Zoltán számtalan értékes csillagászati ismeretterjesztő anyagot készített abban az időszakban, amíg az MTV-nél dolgozott

szólatatják tehetséges csillagászainkat. Ilyen volt például Gyulai Líviusz Abszolút magyar agy című sorozata, mely talán a leginkább korszerű, mai, szórakoztató szelvényben mutatta be riportalayait. Ebben a sorozatban szerepelt például Bakos Gáspár, a HatNet projekt létrehozója.

Bakos Gáspár Gyulai Líviusz Abszolút magyar agy című sorozatában (2008)

Sajnos már csak múlt időben beszélhetünk Veiszter Alinda Záróra című műsoráról, amelynek egy alkalommal Kiss László, az MTA Lendület programjának frissen hazatért fiatal kutatója volt a vendége. Korábban Friderikusz Sándor az ATV-n szóaltatta meg Friderikusz most c. népszerű műsorában Éder Ivánt, Kereszturi Ákost, Lukács Bélát és Sárneckzy Krisztiánt.

Kiss László a Záróra 2010. március 1-i adásában (Veiszter Alinda népszerű műsora időközben megszűnt)

A hagyományos ismeretterjesztésre volt példa nemrégiben a Mindentudás Egyeteme, amelyen előadásokat láthattak az érdeklődők. Sorolhatnánk tovább a jó példákat, de ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy

egyáltalán nem könnyű „mesterség” a televíziós szereplés, de még ismerősök, kollégák körében sem egyszerű megszólalni, előadni úgy, hogy az ismereteket pontosan, ugyanakkor érdekesen, helyenként netán szórakoztatóan sikerüljön átadni. A mai médiavilágban pedig szórakoztatónak, érdekesnek is kell lenni.

Habár ma még mindig a televízió tűnik az első számú hírforrásnak, az internet, ezen belül a webkettő (web 2.0) azonban egyre fontosabb szerepet tölt be. Ma már nincs szükség költséges szerkesztőségre, honlapra, blogra, videocsatornára, hiszen akár a Facebook ügyes használata révén is szerezhetünk magunknak jelentős közönséget.

A csillagászat is megteremtheti a maga kommunikációs csatornáit. Meg is teremtette. A Magyar Csillagászati Egyesület esetében az egyesületi honlapon kívül hírportálunk szállítja a legtöbb információt, ugyanakkor Youtube-csatornánkon közel ezer előadás tekinthető meg. Kérdés, hogy ez az irrgalmatlan mennyiségű ingyenes tartalom – amellet, hogy sokan haszonnal követhetik figyelemmel ily módon előadásainkat – mennyiben mozditja elő például az MCSE-hez való csatlakozást, majd az egyesületi munkában való tevékeny részvételt? Hiszen ezeket az előadásokat valakiknek meg kell tartaniuk, valakiknek rögzíteniük és feldolgozniuk is kell, majd pedig feltölteni. Nem is szólva az ennél lényegesen fontosabb egyesületi tevékenységekről, amelyek a valóságos, nem pedig a virtuális egyesületi élet lényegét jelentik. Jelen vagyunk a Facebookon is, hiba lenne ezt a sokakhoz eljutó felületet mellőzni valamilyen „magasabb tudományos szempontból”. Természetesen azt is tekintetbe kell venni, hogy a Facebookot nem hagyományos honlapként kell kezelni. Sokszor tűnik úgy, hogy miközben embereket összeköt, ugyanakkor el is választ. A felhasználók mintha egyszerre lennének jelen mindenhol és sehol. A virtuális közösséget valóságossá alakítani: ez a jelen egyik feladata.

Ami hiányzik a magyar médiából, az egy igazi csillagász sztár. Nem abban az értelemben, hogy szívesen, jól és szellemesen nyilat-

kozik valaki – ebben nincs hiány –, hanem abban az értelemben, hogy rá lehet építeni egy teljes műsort, netán maga is műsorkészítővé válik, felhagyva a tudományos pályával. Hogy ennek mennyi a realitása a mai médiapiacra, azt jól tudom, azonban mégis érdemes eljátszani a gondolattal, és kicsit körülnézni a nagyvilágban.

Napjaink legismertebb tudós-ismeretterjesztője Stephen Hawking. Számtalan dokumentumfilmben szerepelt már Hawking, akit nyugodtan nevezhetünk sztártudósnak, akinek minden szavára odafigyel a világ. Egész ismeretterjesztő „iparág” szerveződött köré, nemrégiben életrajzi film is készült róla. Alighanem elsősorban az ő tevékenységének köszönhető a kozmológia iránt tapasztalható felfokozott érdeklődés.

Neil deGrasse Tyson inkább a Star Treket választja a Star Wars helyett. A tudománypopularizálásban nem árt, ha a populáris kultúra elemeivel is élünk (businessinsider.com)

Neil deGrasse Tyson, a New York-i Hayden Planetárium igazgatója hallatlanul népszerű az Egyesült Államokban. Mi elsősorban a Kozmosz: Történetek a világegyetemről című 2014-ben bemutatott sorozata alapján ismerjük, amellyel ha nem is jutott Carl Sagan-i magasságokba, mindenesetre megközelítette példaképe népszerűségét.

Napjaink legnépszerűbb űrhajósa a kanadai Chris Hadfield, akinek több mint 1 millió követője van a Twitteren. Pontosabban már nyugalmazott űrhajós, aki ismertségét annak köszönheti, hogy a Nemzetközi Űrállomáson tett űrutazásai során rengeteg érdekes, néha mulatságos kísérletet mutatott be, amelyek-

Chris Hadfield kanadai űrhajós készítette el az első zenei klipet a Nemzetközi Űrállomáson: David Bowie Space Oddity című dalát adta elő a súlytalanság állapotában

kel megismertette az űrutazás különleges fizikai körülményeit az ifjúsággal. Hogyan lehet fogat mosni? Mi történik a kicsavart törölközővel? Hová lesz a könnycsepp?

És akkor még nem volt szó a közel két évtizede elhunyt Carl Saganról, akinek hatása még ma is tetten érhető, vagy Patrick Moore-ról, aki a brit tudománypopularizálás halhatatlan alakja.

Karikatúra Jiří Grygarról, a népszerű cseh csillagászról

Hogy kicsit közelebbi példát is lássunk: még a csehszlovák időkben alapozta meg hírnevét Jiří Grygar, aki több televíziós ismeretterjesztő műsora mellett népszerűsítő könyveivel vált közismertté. Az 1936-ban született Grygar ma is aktív, közkedvelt „csillagász médiaszemélyiség”.

Használjuk ki hát a médiát: ragadjuk meg mi is a lehetőséget a csillagászat népszerűsítésére!

Mizser Attila